

Tartu Ülikool
sotsiaalteaduste valdkond
psühholoogia instituut

Anna Helena Ursula Allvee

**7-10 AASTASTELE LASTELE MÕELDUD ISIKSUSETESTI PPTQ-C
KOHANDAMINE EESTI KEELDE**

Uurimistöö

Juhendajad: Kaia Kastepõld-Tõrs, Eva Maria Kangro

Jooksev pealkiri: PPTQ-C testi kohandamine eesti keelde

Tartu 2020

7-10 aastastele lastele mõeldud isiksusetesti PPTQ-C kohandamine eesti keelde

LÜHIKOKKUVÕTE

Laste isiksuseomaduste teadmine aitab olla nende arengule toeks. PPTQ-C test pakub alternatiivi varasematele algklasside lastele mõeldud isiksustestidele, vaadeldes isiksusomadusi Suurest Viisikust tulenevate omaduste alusel. Käesolev töö on esimene samm antud testi eestindamisel. Eesti keelde tõlgitud testi valiidsust kontrolliti 120-lapselise (vanuses 7-10) valimi alusel. Madal alaskaalade sisereliaablus ja kehv faktorstruktuur viitavad aga sellele, et test tuleb suuresti ümber sõnastada. Sellegipoolest on näha, et testil on potentsiaali olla kasulik tööriist 7-10 aastaste lastega tegelevatele spetsialistidele.

Märksõnad: isiksuseomadused, Suur Viisik, lapsed, PPTQ-C

Adaptation of the PPTQ-C personality test for children aged 7-10 to Estonian

ABSTRACT

Knowing children's personality traits helps to support their development. The PPTQ-C test provides an alternative to previous personality tests for primary school children, looking at personality traits based on the Big Five. This work is the first step in translating PPTQ-C test into Estonian. The validity of the translated test was examined on a sample of 120 children. However, the low internal reliability of the subscales and the poor factor structure suggest that the trial needs to be largely redrafted. Nevertheless, it can be seen that the test has the potential of being a useful tool for professionals dealing with children aged 7-10.

Keywords: personality traits, Big Five, children, PPTQ-C

SISSEJUHATUS

Käesoleva uurimistöö eesmärk on eestindada laste isiksusomaduste tuvastamise küsimustik PPTQ-C (*Pictorial Personality Traits Questionnaire for Children*) (Mackiewicz & Cieciuch 2016). Tegemist on esimese sammuga antud testi standardiseerimise protsessis. Mackiewicz ja Cieciuch (2016) töötasid välja algselt kaks testi: ühe noorema vanusgrupi (7-10 aastased) ja teise vanema vanusgrupi (11-13 aastased) jaoks, käesolevas töös keskendutakse vaid noorema vanusgrupi testile, sest see osutus valiidsemaks.

Esmalt võiks vaadelda, miks üldse on oluline teada laste isiksuseomadusi. De Pauw ja Mervielde (2010) leidsid, et laste iseloomujoonte tundmaõppimine ja analüüsimine aitab leida seoseid täiskasvanueas aset leidvate kliiniliste patoloogiatega. Ühtlasi aitab lapse isiksuseomaduste teadmine kaasa tema arengu toetamisele. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2019) näeb ette, et kool toetab nii õpilase kasvamist kui õppimist. Selle saavutamiseks on koolidele, sealhulgas just koolipsühholoogidele oluline valiidsete testide olemasolu (Tõnissaar 2012). Margus Tõnissaar (2012) on kaardistanud Eesti koolipsühholoogide poolt kasutatavad testid, ning seda uurides leiame, et algklassidele mõeldud isiksustest mainivad koolipsühholoogid vähe. Kasutatavaim isiksustest, mis on mõeldud ka algklassidele on Rotteri lõpetamata lausete test (RISB) (Tõnissaar 2012). RISB aga ei mõõda isiksust Suurest Viisikust tulenevate isiksusomaduste põhjal, vaid on mõeldud vastaja kohanemisvõime hindamiseks (Torstrick, McDermut, Gokberk, Bivona & Walton 2015). Veel tuuakse välja Eysencki testi lastele, Lüscheri värvustesti ja HTP testi (maja, puu, inimese joonistamise test) (Tõnissaar 2012). Vaid Eysencki test sarnaneb nendest Suure Viisiku mudelile, uurides küll ainult nelja isiksuse dimensiooni: psühhotism, ekstravertsus, neurootilisus ja sotsiaalne soovitatavus (Barrett, Petrides, Eysenck & Eysenck 1998). PPTQ-C test pakub eelnimetatud testidele alternatiivi, mis aga uurib lapse isiksust Suurest Viisikust tulenevate dimensioonide alusel, olles samaaegselt lapsele arusaadav (Mackiewicz & Cieciuch 2016).

Ajalooliselt on laste individuaalseid iseloomujooni kirjeldatud temperamenditüübi kaudu, mis ei pruugi olla aga vastav üldtuntud Suure Viisiku mudelile, mida kasutatakse täiskasvanud inimeste isiksuse omaduste kirjeldamisel (De Pauw & Mervielde 2010). Varasemalt on proovitud luua erinevaid lastele suunatud Suurest Viisikust tulenevaid isiksuse teste näiteks BFQ-C (*Big Five Questionnaire for Children*) (Barbaranelli *et al.* 2003) või HIPiC

(*Hierarchical Personality Inventory for Children*) (Mervielde & De Fruyt 1999). Hoolimata nende testide headest tulemustest võib aga näha mitmeid puudujääke: üks, mida üritab PPTQ-C test muuta on see, et lapsele ei esitata traditsioonilisi pikki küsimusi, vaid test on viidud lastele mõistetavasse keelde: pildikeelde (Mackiewicz & Ciecuch 2016).

Käesolev töö püstitab hüpoteesi, et eesti keelde tõlgituna säilitab PPTQ-C test nooremale vanusgrupile (7-10aastased lapsed) oma valiidsuse ning mõõdab laste isiksuseomadusi sarnaselt originaalile.

MEETOD

Protsess

Esmalt kaalutleti Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomitee loa taotlemist, sest uuring on suunatud alaealistele lastele. Tuginedes aga arusaamale, et uuringusse kaasati terved lapsed ning test ei ole oma olemuselt sensitiivne, otsustati luba mitte taotleda. Võimalikke riske maandati lastevanematele ja lastele uuringu kohta info jagamise ja teadliku nõusoleku palumise teel. Isikuandmeid käesolevas töös ei kogutud ega töödeldud. Edasiste uuringute jaoks PPTQ-C testi puhul oleks eetikakomitee loa taotlemine kindlasti mõistlik ja soovitatav.

Esialgne uuringu käik nägi ette, et vanematelt kogutakse kirjalikud nõusolekud ning lapsed sooritavad testi paberil. Tulenevalt aga 12.03.2020 välja kuulutatud eriolukorrast seoses COVID-19 viiruse levikuga Eestis, oli vajalik muuta esialgseid plaane ning uuringu küsimustik viidi elektroonilisele kujule. Sellest tulenevalt sai lapsevanem kinnitada oma nõusolekut vahetult enne seda, kui laps testi täitma sai asuda.

PPTQ-C test on originaalis inglisekeelne, seega algas töö testi tõlkimisest. Tõlkeid tehti algselt kaks, millest teine tundus loomulikum ja arusaadavam ning mis läks tagasitõlkimisele. Eesti keelde tõlgitud testi paluti kolmel inglise keelt emakeelena rääkival ja Eestis resideeraval inimesel tagasi tõlkida ning testi kohandati sellest tulenevalt.

Eestikeelne test kujundati esialgselt sarnaselt originaalile, kuid eriolukorrast tulenevalt viidi test elektroonilisele kujule, mis piiras kujunduslikke võimalusi. Kuigi test jäi oma põhimõttelt

sarnaseks, ei saa välistada, et kujunduslikest muudatustest tingituna võivad saadavad tulemused erineda originaalist.

Uuringus osalemine tähendas lapse jaoks veebipõhise testi täitmist, millele kulus umbes 3-5 minutit. Test koosnes erinevate olukordade kirjeldustest koos neid iseloomustavate piltidega, kokku oli testis esitatud 15 situatsioonipaari ning testi täitmisel pidi laps valima kahe tegevuse vahel selle, mis teda kõige rohkem iseloomustab; juhul kui kumbki variant ei tundunud lapsele tema kohta käiv, sai laps valida variandi “sõltub” (vaata joonis 1).

Valim

Uuringu eesmärgiks oli sarnaselt originaaluuringule koguda umbes 500-liikmeline valim 7-10-aastastest lastest (Mackiewicz & Cieciuch 2016). Seoses aga muutustega andmekogumise võimalustes tuli leppida oluliselt väiksema valimiga (120 last).

Valimi kogumiseks paluti uuringu linki jagada mitmete koolide (32 kooli üle Eesti) õpetajatel lastevanematele, kes seejärel said otsustada, kas nende laps küsimustikule vastab või ei. Avalikult uuringu küsimustikku ei jagatud, et tagada võimalikult korrektsed vastused. Vastuseid küsimustikule oodati kolme nädala jooksul alates aprilli algusest.

TULEMUSED

Saadud andmete anlüüs viidi läbi tarkvaraga IBM SPSS Statistics.

PPTQ-C noorema vanusrühma testi alaskaadale sisereliaablus oli madal: ekstravertsus $\alpha = 0.44$; neurootilisus $\alpha = 0.32$; avatus $\alpha = -0.08$; meelekindlus $\alpha = 0.45$; koostöövalmidus $\alpha = 0.40$. Vaadeldes lähemalt alaskaalat “avatus” selgub, et jättes välja küsimuse nr 8 (“Kui ma olen reisil, siis ma tavapäraselt naudin...”), tõuseks sisereliaabluskoeffitsient ($\alpha = 0.24$).

	<p>1. Ma tavaläraselt mängin...</p> <div> <div>← ☐</div> <div>☐</div> <div>☐ →</div> </div>	
üksi	sõltub	koos teistega
	<p>2. Kui ma lähen kooli, siis...</p> <div> <div>← ☐</div> <div>☐</div> <div>☐ →</div> </div>	
tunnen ma end sageli murelikult	sõltub	ei tunne ma end murelikult
	<p>3. Kui ma näen linde lendamas, siis...</p> <div> <div>← ☐</div> <div>☐</div> <div>☐ →</div> </div>	
see avaldab mulle muljet	sõltub	see ei avalda mulle muljet
	<p>4. Kui mul palutakse teha kodutöid, siis...</p> <div> <div>← ☐</div> <div>☐</div> <div>☐ →</div> </div>	
olen ma tavaliselt valmis neid tegema	sõltub	ei ole ma valmis neid tegema
	<p>5. Kui mu klassikaaslane vajab midagi, siis...</p> <div> <div>← ☐</div> <div>☐</div> <div>☐ →</div> </div>	
ei märka ma seda	sõltub	ma märkan seda ja aitan teda

Joonis 1: Näide PPTQ-C küsimustikust nooremale vanusgrupile. 1. ekstraversus; 2. neurootilisus; 3. avatus; 4. meelekindlus; 5. koostöövalmidus.

Sarnaselt originaalartiklile kodeeriti vastused skaalale 1, 2 ja 3, mistõttu alaskaalade maksimaalne võimalik punktisumma oli 9 ja minimaalne 3. Alaskaalade skooride keskmised ja standardhälbed on esitatud tabelis 1.

Tabel 1: PPTQ-C noorema vanusrühma testi keskmised ja standardhälbed alaskaalade kaupa.

	Keskmine	Standardhälve
Ekstravertsus	7.18	1.38
Neurootilisus	5.28	1.54
Avatus	6.67	1.41
Meelekindlus	7.08	1.57
Koostöövalmidus	7.92	1.16

Testi faktorstruktuur

Algselt viidi läbi kinnitav faktoranalüüs (CFA), milleks kasutati IBM SPSS Statistics'i lisa IBM SPSS Amos. CFA abil kontrolliti originaalartiklis esitatud mudelit, mis käesolevate andmete põhjal kinnitust ei leidnud ($\chi^2 = 84,4$).

Seejärel suunduti uuriva faktoranalüüsi poole. Esmalt vaadeldi Kaiser-Meyer-Olkini valimi adekvaatsuse testi, mille tulemus 0.57 jäi küll alla üldsoovitatud 0.6, kuid see ei välistanud faktoranalüüsi. Bartletti sfäärilisuse test aga kinnitas faktoranalüüsi kasulikkust ($\chi^2(120) = 198.00$, $p < 0.01$). Seega peeti faktoranalüüsi sobivaks.

Analüüs viidi läbi *maximum likelihood* meetodil ja faktorid pöörati kaldnurkselt. Otsus faktoreid kaldnurkselt pöörata sai tehtud peale Pearsoni korrelatsioonikordajate leidmist, mis kinnitasid arusaama uuritavate isiksuseomadusi puudutavate alaskaalade omavahelisest korreleerumisest (tabel 2).

Faktoranalüüs näitas, et osade küsimuste (1; 2; 7; 8; 10; 14; 15) kommunaliteedid olid madalad (< 0.3), seega nad ei toetunud märkimisväärselt tekkinud faktoritele. Faktoranalüüs näitas, et vaadeldavad küsimused mõõdavad 6 faktorit (tabel 3). Ainuke isiksuseomadus, mille alla kuuluvad küsimused ei laadunud hästi ühelegi faktorile, oli neurootilisus. Küsimus tekib kuuenda faktori tekkimise kohta.

Tabel 2: Alaskaalade omavaheline korrelatsioon; Pearsoni r (n=120).

	Ekstravertsus	Neurootilisus	Avatus	Meelekindlus	Koostöövalmidus
Ekstravertsus	1				
Neurootilisus	-0.18	1			
Avatus	0.17	-0.12	1		
Meelekindlus	-0.61	-0.33	0.06	1	
Koostöövalmidus	0.26	-0.08	0.12	0.10	1

Lihtsama faktorstruktuuri saamiseks viidi läbi uuriv faktoranalüüs kasutades ka täisnurkset pööramist, mis aga soovitud tulemust ei andnud.

Tabel 3: Faktorlaadungid PPTQ-C eesti keelsel testil nooremale vanusrühmale.

	Ekstravertsus	Avatus	Meelekindlus	Koostöövalmidus	x	y
1	0.50	-0.06	0.02	-0.11	-0.01	0.01
6	0.67	-0.05	-0.15	0.25	0.19	0.06
11	0.14	-0.01	-0.11	-0.05	0.06	0.84
2	0.02	-0.10	-0.33	-0.07	0.06	-0.24
7	-0.09	-0.15	0.00	-0.10	-0.98	-0.02
12	0.05	0.19	-0.19	0.13	-0.13	-0.14
3	-0.16	0.56	-0.16	0.04	0.08	0.16
8	0.00	0.26	0.10	-0.08	0.01	-0.06
13	0.29	0.34	0.34	0.06	0.09	0.07
4	-0.18	0.01	0.46	0.17	0.07	0.21
9	-0.08	-0.12	0.61	0.07	0.06	-0.17
14	0.10	0.05	0.38	-0.03	0.04	-0.09
5	0.00	0.03	0.04	0.93	-0.06	-0.04
10	-0.01	-0.07	0.05	0.39	0.08	-0.01
15	0.23	0.04	0.03	0.12	-0.14	0.17

ARUTELU

Hoolimata originaaltesti valiidsusest (Mackiewicz & Cieciuch 2016), ei näita esialgne eestikeelne versioon testist samu tulemusi. Eeldus, et selline pildimeetod on lastele piisavalt üheselt arusaadav ja fundamentaalsel eeldusel, et Suure Viisiku struktuur kehtib, viitavad madal alaskaalade sisereliaablus nagu ka kehv faktorstruktuur, et paljud küsimused tuleks ümber sõnastada.

Käesolev töö soovib eelkõige sõnastada ümber küsimused 1; 2; 7; 8; 10; 14 ja 15, mille kommunaliteetid jäid alla 0.3. Eriti madal sisereliaablus avatuse alaskaala puhul peab kindlasti tekitama ettevaatlikkust ning soovituslik oleks selle alaskaala küsimused edaspidi üle vaadata. Ka originaalartikli kohaselt oli kõige nõrgem just avatuse skaala (Mackiewicz & Cieciuch 2016). Lisaks avatuse alaskaalale tuleks üle vaadata neurootilisuse alaskaala alla käivad küsimused, mis faktoranalüüsis ei laadunud ühelegi faktorile.

Käesoleva töö üks kitsaskohti oli kindlasti see, et tõlkimisprotsessi ei kaasatud omaala eksperte, mis võis oluliselt testi nõrgendada. Järgnevatel proovidel testi eestindada tuleks kindlasti eksperte kaasata. Samuti oleks mõistlik luua alguses rohkem tõlkeversioone.

Tulemusi võisid mõjutada ka paljud teised aspektid. Üks nendest puudutab testi läbiviimist, mis originaalartikli järgi toimus vahetu kontakti ning eksperimentaatori kohaloluga, kes sai vajadusel lapsi testi täitmisel juhendada (Mackiewicz & Cieciuch 2016). On võimalik, et käesoleva testi puhul ei ole veebipõhine andmete kogumine õigustatud, sest pole teada kas ja kuivõrd vanemad lapsi juhendasid testi täitmisel. Seega vanemate ja laste erinevad arusaamad testi täitmise kohta võisid oluliselt mõjutada saadud tulemusi. Ühtlasi ei ole teada, kas lapsevanemad jälgisid last testi täitmisel või mitte - ka see võis laste vastuseid mõjutada. Edasises testi eestindamise protsessis tuleks testi läbi viia läbi vahetu kontakti ja eksperimentaatori juhendamisel, et kinnitada kuivõrd ja millist tuge lapsed testi täitmisel saavad.

Oluline aspekt, mis samuti testi tulemusi mõjutada võis, oli valimi väiksus, mida tuleks arvestada edaspidises eestindamise protsessis. Valimi väiksust omakorda mõjutas COVID-19 pandeemiast tingitud eriolukord ning sellest tulenenud distantsõpe ja lapsevanemate

koormuse tõus, kelle nõusolek oli oluline aspekt, et lapsed testi täita saaksid. Ning samuti ka õpetajate koormuse tõus, kes ei pruukinud seetõttu testi linki edasi saata.

Saadud tulemused viitavad aga sellele, et test suuremas pildis siiski mõõdab soovitud isiksuseomadusi. Valdav osa küsimustest (ekstraversus, avatus, meelekindlus ja koostöövalmidus) laaduvad loogiliselt tekkinud faktoritele. Seega võib PPTQ-C test olla kasulik tööriist eriala spetsialistidele, kui edasises eestindamise protsessis suudetakse küsimused selliselt ümber sõnastada, et test säilitaks oma valiidsuse.

KASUTATUD KIRJANDUS

Barbaranelli, C., Caprara, G., Rabasca, A., and Pastorelli, C. (2003). A questionnaire for measuring the Big Five in late childhood. *Pers. Individ. Differ.* 34, 645–664.

Barrett, P.T., Petrides, K.V., Eysenck S.B.G., Eysenck, H.J. (1998). The Eysenck Personality Questionnaire: an examination of the factorial similarity of P, E, N, and L across 34 countries. *Personality and Individual Differences*, 25:5, 805-819.

De Pauw, S. S. W., Mervielde, I (2010). Temperament, Personality and Developmental Psychopathology: A Review Based on the Conceptual Dimensions Underlying Childhood Traits. *Child Psychiatry Hum Dev* (2010) 41:313–329.

Mackiewicz, M., Cieciuch, J. (2016). Pictorial Personality Traits Questionnaire for Children (PPTQ-C)—A New Measure of Children’s Personality Traits. *Front. Psychol.* 7:498.

Mervielde, I., and De Fruyt, F. (1999). “Construction of the Hierarchical Personality Inventory for Children (HiPIC),” in *Personality Psychology in Europe. Proceedings of the Eight European Conference on Personality Psychology*, eds I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt, and F. Ostendorf (Tilburg: Tilburg University Press), 107–127.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. 01.09.2019. Riigi Teataja.

Torstrick, A., McDermet, W., Gokberk, A., Bivona, T., Walton K. E. (2015). Associations Between the Rotter Incomplete Sentences Blank and Measures of Personality and Psychopathology. *Journal of Personality Assessment*, 97:5, 494-505.

Tõnissaar, M. (2012). Projekti “Koolipsühholoogide testide kaardistamine” lõpparuanne.

Lisa 1. PPTQ-C eestikeelne versioon

Milline inimene sa oled? Mida sa tavapäraselt teed?

PPTQ_Cv1, Marta Rogoza, Jan Cieciuch

Järgnevalt leiad erinevate olukordade kirjeldused.
Siin on üks näide:

“Kui väljas sajab, siis...”

Olukordi näed piltidelt. Igal pildil kannab peategelane triibulist salli.

Peategelane teeb kahte täiesti erinevat tegevust.

ma mängin arvutimänge

Kui väljas sajab vihma, siis...

sõltub

ma vaatan televiisorit

Mõtle, mida Sina tavaliselt sellises olukorras teed?
Kummale salli kandvale inimesele Sa sarnaned?

Kas temale?

või

Temale?

Nüüd, märgi oma vastus valitud pildi kõrvale.

Oluline!

Iga olukorra puhul saad Sa valida vaid ühe ruudukese!

Kui Sa vahepeal käitud ühte moodi ja teinekord teist moodi, siis vali keskmine ruuduke “sõltub”.

Mida Sa tavapäraselt teed?

	1. Ma tavapäraselt mängin...	
üksi		sõltub
	2. Kui ma lähen kooli, siis...	
tunnen ma end sageli murelikult		sõltub
	3. Kui ma näen linde lendamas, siis...	
see avaldab mulle muljet		sõltub
	4. Kui mul palutakse teha kodutöid, siis...	
olen ma tavaliselt valmis neid tegema		sõltub

Mida Sa tavapäraselt teed?

5. Kui mu klassikaaslane vajab midagi, siis...

ei märka ma seda

sõltub

ma märkan seda ja aitan teda

6. Kui teised lapsed mängivad, siis...

ma lähen nendega mängima

sõltub

ma ei lähe nendega mängima

7. Kui midagi läheb valesti, siis...

ma jään rahulikuks

sõltub

muutun ma närviliseks

8. Kui ma olen reisil, siis ma enamasti naudin...

avastamist ja uute asjade leidmist

sõltub

lõbutsemist ja puhkamist

Mida Sa tavapäraselt teed?

9. Mu magamistuba on...

segamini

☐

☐

sõltub

☐

korras

10. Kui ma näen, et saan kedagi aidata, siis...

ma aitan neid

☐

☐

sõltub

☐

ei aita ma neid

11. Kui keegi teeb nalja, siis...

ei aja see mind naerma

☐

☐

sõltub

☐

ajab see mind naerma

12. Tavaliselt...

muretsen ma asjade pärast

☐

☐

sõltub

☐

ei muretse ma asjade pärast

Mida Sa tavapäraselt teed?

13. Uute asjade õppimine...

ei ole mulle nauditav

← ☐ ☐ →

sõltub

on mulle nauditav

14. Kui mulle antakse raha, siis...

ma kogun seda hilisemaks

← ☐ ☐ →

sõltub

ma kulutan selle kohe ära

15. Kui mul on midagi uut, siis...

ei laena ma seda kellelegi

← ☐ ☐ →

sõltub

laenan ma seda ka teistele

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Anna Helena Ursula Allvee